

Překlad pro divadlo

Případ Plautus

CO BRÁT PŘI PŘEKLADU PLAUTA V ÚVAHU

1. Drama jako specifický literární žánr obsahuje **potencialitu hereckého ztvárnění**.

NENÍ TO EPIKA ANI LYRIKA (má to vlastní specifické kvality)

2. Plautovy hry jsou **veršované**, navíc ne pořád stejně.

JE TAM NĚKOLIK TYPŮ VERŠOVÝCH SYSTÉMŮ (nenáhodně)

3. Pro Plautův jazykový styl je charakteristická **mnohovrstevnatost**.

JE TO Z JAZYKOVÉHO HLEDISKA SOFISTIKOVANÉ, OPULETNÍ, CHYTRÉ, KRÁSNÉ

+ další otázky, např. co s reáliemi

MENAECHMUS

Výborně! Už je pryč! Kde jste, ženatí milovníci! Proč mi negratulujete, proč mi nesnášíte dary za to, že jsem tak statečně bojoval? Tenhle plášť jsem sebral ženě a nesu jej své milence. Tak se na ni musí! To má za své věčné slídění a vyptávání.

Menaechmi (překl. Rudolf Pivec)

TYNDARUS

Ta hanba, že jsme v okovech!

STRÁŽCE

Jak pán by ale litoval,

kdyby vás třeba zbavil vašich okovů
a nechal volně jít, když tolik za vás dal!

TYNDARUS

Čeho se u nás bojí? Jsme si vědomi
své povinnosti, kdyby nám dal svobodu.

STRÁŽCE

Chystáte útěk: vím, co chcete udělat.

FILOKRATES

Což utíkáme? Kampak?

STRÁŽCE

Domů.

FILOKRATES

Jdi pryč! Nám se nehodí

jak zběhové se chovat.

STRÁŽCE

Mít tu možnost – no tak nechám vás.

Captivi (překl. Vladimír Businský)

KRITÉRIA DRAMATICKÉHO PŘEKLADU

1. Kritéria akustická

- Temporytmus akustický
- Eufonie a kakofonie
- Ostenze jazyka
- Poetičnost

2. Kritéria herecká

- Vyslovitelnost/mluvnost
- Rytmus
- Gestičnost
- Charakterová dourčenost; individuace postav

3. Kritéria jevištní

- Ironie, slovní humor, divadelní vtip
- Dialogičnost a monologičnost
- Situační dourčenost (míra explicitnosti a interpretovanosti)
- Včleněnost textu do akce
- Pointování (promluv, interakcí,...)

→ NEBEZPEČÍ DE-DRAMATIZACE

Metuo te adque istos expiare ut possies (v. 465)

Mám strach, jak sebe s průvodčími očistíš

Mostellaria (překl. J. L. Čapek)

EUNOMIA: *Liberis procreandis* –

MEGADORUS: *Ita di faxint!*

EUNOMIA: *Nolo te uxorem / domum ducere* (v. 148–150)

EUNOMIA: [...] na děti myslím.

MEGADORUS: Ó Bože!

EUNOMIA: Chci, aby ses oženil“

Aulularia (překl. Jan Šprincl)

PALAESTRIO: *Sceledre, Sceledre, quis homo in terra te alter est audacior? Quis magis dis inimicis natus quam tu atque iratis?*

SCELEDRUS: *Quid est?*

PALAESTRIO: *Iuben tibi oculos effodiri, quibus id quod nusquam est vides?*

SCELEDRUS: *Quid nusquam?*

PALAESTRIO: *Non ego tuam empsim vitam vitiosa nuce.*

SCELEDRUS: *Quid negoti est?*

PALAESTRIO: *Quid negoti sit rogas?*

SCELEDRUS: *Quor non rogem?*

PALAESTRIO: *Non tu tibi istam praetruncari linguam largiloquam iubes?*

SCELEDRUS: *Quam ob rem iubeam?*

PALAESTRIO: *Philocomasium eccam domi, quam in proxumo vidisse aibas te osculantem atque amplexantem cum altero .*

(v. 312–320).

BOREC:

Kdo je drzejší než ty, ó Špatenko, ach, Špatenko! Vidíš, čeho vůbec není; dej si oči vypíchat!

ŠPATENKA:

Nač?

BOREC:

Je doma Hodomila, kterou prý jsi zahlédl u souseda při líbání v loktech muže cizího!

Mostellaria (překl. Ferdinand Stiebitz)

VERŠ PLAUTOVSKÉ PALLIATY

STOPA X METRUM

1. Mluvené party (diverbia): JAMBICKÝ SENÁR

u- u- u- u- u- u-

alternativy: liché spondej (– –), prvních pět tribrachis (*uuu*)

2. Recitativy: nejčastěji TROCHEJSKÝ SEPTENÁR

– u –u –u –u –u –u –u

3. Zpívané party (kantika): složená metra

kretiky: *– u –*

bakchiaky: *u– –*

CURCULIO

arc 1	1–95	S	<i>ia</i> ⁶
	96–157	C	[190–95]
	158–215	R	<i>tr</i> ⁷
arc 2	216–79	S	<i>ia</i> ⁶
	280–370	● R	<i>tr</i> ⁷
arc 3	371–461	S	<i>ia</i> ⁶
	462–86	R	<i>tr</i> ⁷
	487–532	R	<i>ia</i> ⁷
	533–634	R	<i>tr</i> ⁷
arc 4	635–78	S	<i>ia</i> ⁶
	679–729	● R	<i>tr</i> ⁷

In MARSHALL, C. W. *The Stagecraft and Performance of Roman Comedy*, 2006, s. 282

PŘEVOD VERŠOVÝCH SCHÉMAT DO ČEŠTINY

1. **Diverbia** (jambický senár)

→ próza

→ rytmizovaná próza

Avšak zapřísahám tě, drahý Dáble, jen ne tak podrážděný pohled! A zatím, než dojde na těch několik opozdivších se drobných podlostí, vytrhuji ze svého zatracencova zápisníku těchto několik odporných lístků pro tebe, kterému se líbí na spisovateli nedostatek popisného a poučného nadání.

X

Nováček zůstal stát v rohu za dveřmi, takže ho bylo sotva vidět: byl to venkovský chlapec asi patnáctiletý, vyšší než kdokoli z nás. Vlasy na čele měl rovně zastřižené, jako mívají na vesnici kostelní zpěváci, vypadal rozumně a značně rozpačitě. Ačkoli nebyl široký v ramenou, přiléhavý kabát ze zeleného sukna a s černými knoflíky ho m
usel tísnit v průramcích, a v rozparku rukávů byla vidět zarudlá zápěstí, navyklá zůstat holá.

PŘEVOD VERŠOVÝCH SCHÉMAT DO ČEŠTINY

2. **Recitativy** (trochejský septenár)

→ neodlišovat od mluvených partů

→ rytmižovaná próza

→ volný verš

Slavnosti skončily. A naši herci,
jak jsem ti řekl, byli duchové,
a pohltil je vzduch, průhledný vzduch.
A jako ta přízračná nádhera,
i nebetyčné věže, skvostné paláce,
mohutné chrámy, ano i sám svět
a vše, co k němu patří, rozplynou
se - jak slavnost nehmotná - a nezbude
po nich ni dým. Jsme z téže tkáně jako sny;
a naše živobytí věnčí spánek...

PŘEVOD VERŠOVÝCH SCHÉMAT DO ČEŠTINY

3. **Kantika** (složená metra)

→ volný verš

→ jakýkoli složitější metrický útvar

CHARINUS

Řek' bych, že nikdo snad není tak nešťastný
a tolik překážek mu v cestě nestojí.

Čím to, že cokoliv v životě podniknu,
vždy jinak dopadne, než jak jsem si to přál?

Něco se na konec pokaždé objeví,
co mi můj úmysl úplně pokazí.

Já dívku koupil jsem si sobě pro radost
a chtěl ji obratně utajit před otcem.

Ten se to dověděl, viděl ji, zničil mě.

Až se mě bude ptát, nevím, co odpovím.

Mercator (překl. Kurzová a Klier)

PŘEVOD VERŠOVÝCH SCHÉMÁT DO ČEŠTINY – možné kombinace

1. **Diverbia**: próza

Recitativy: próza

Kantika: volný verš

2. **Diverbia**: próza

Recitativy: rytmizovaná próza

Kantika: volný verš

3. **Diverbia**: rytmizovaná próza

Recitativy: rytmizovaná próza

Kantika: blankvers/alexandrín/strofické útvary/...

+ další smysluplné kombinace (nebo neodlišovat?)

PUSINKA

To byla lázeň, Trajdo! Prostě rozkoš.

Ledová... Cítím se ti jako nikdy.

Opravdu jako znovuzrozená!

TRAJDA

Tak zavlažíno máš! Teď ještě žeň.

PUSINKA

Žeň? Jaká žeň? Co, prosímtě, má lázeň společného se žní?

TRAJDA

Když je vláha,
je i úroda. A když se holka šlechtí,
tak jak by smet.

ANIFOUS (stranou)

Venuše už je venku:
Ta vichřice, ta smršť, ta průtrž mračen,
co odnesla mých cudných mravů krov,
podryla pilíře mých pevných zásad
a učinila, že jsem na spadnutí –!

Mostellaria (překl. Jaroslav Pokorný)

GRIPUS

(táhne z moře úlovek) Tak, Gripe, a teď chyt' své štěstí pořádně za rohy. Máš svobodu na dosah, jak nikdo jiný!

Díky ti Neptune díky ti bože
ty který obýváš rybnaté moře
že jsi mne nesoužil ve slané louži
nenechal utonout ve strašné bouři.

Má síť je chatrná ryby v ní chybí
ty jsi mi bohatý úlovek slíbil
Slovo jsi dodržel Neptune bože
vak plný zlata táhnu si z moře [...]

Už jsem se rozhodl. Půjdu za pánem a budu lstivý jako had. Budu mu slibovat stříbro, zlato, ale jen po troškách – jen tolik, abych si získal svobodu. Pak si, Gripe, teprve pořádně užiješ!

Rudens (překl. Eva Stehlíková)